

Urbán Gyula

ADY ÉS A PATKÁNYOK

Vagyóczky immár tizenegyedszer rendezett a Nagyvárad Szigligeti Ede Színházban. Minden jel arra mutatott, hogy megbecsülik. Hallgattak rá a színészek, tapsolt neki a közönség, és a vezetőség is eltűrte. Ennyi idő alatt volt ideje kitapasztalni, hogyan töltse el a próbák nélküli idejét ebben a távoli rokon városban. Szüksége volt erre a tapasztalatra, mert az érkezése utáni ovációk, vagyis meghívások, baráti sörözgetések egy hét után lassan abbamaradtak. A furcsa meglepetések, mondhatnánk, bizarr kalandok is vesztekteek gyakoriságukból.

A legutóbbi két évvel ezelőtt történt.

Vagyóczkynak szüksége volt egy szőke parókára. Kérte a segédrendezőt, hogy vételezzon egyet a román szekciónál. Az asszisztenssel azt üzentte az illetékes, hogy csak lila van, így aztán Vagyóczky maga baktatott fel a negyedik emeletre. Közben volt ideje végiggondolni, hogy ki találhatta ki azt a hülyeséget, hogy amikor szétvált a román és magyar tagozat, a műhelyeket nem úgy osztották széjjel, hogy ide is jusson ruha, cipő, vendéghaj vagy akár monokli. Nem! A ruha a magyaroké lett, a cipő a románoké, s a paróka is, sajnos, a románoké.

És ez a rendszer évtizedek óta tartotta magát. Kérvény kérvény hátán feküdt a műhelyek vezetőinek asztalán, kipipálva vagy visszaautasítva. Ezért aztán volt olyan előadás, amelyben Desdemona reneszánsz ruhában feküdt a baldachinos ágyon, míg a mór a Csárdáskirálynő frakkjában fojtogatta... Hozhatott volna tehát számtalan képtelen példát Vagyóczky – de megérkezett: a parókaműhely vezetője egy csinos szőke lány volt, némi narancsszínű melírozással.

- Mit óhajt? – kérdezte románul.
- Nem értem – felelte Vagyóczky magyarul.
- Nem beszélem magyar.
- English?
- Sure – válaszolta a szépség.

Így aztán Shakespeare okos nyelvén megtárgyalták a parókaügyet:

- We haven't got any blond wigs – hangzott a több mint elutasítás.
- A rohadt életbe! Nálunk Pesten ilyesmi nem fordulhatna elő.
- Maga pesti? – kérdezte békülékenyen a nő.
- Pesti. Sőt, budapesti!

- Az egészen más – nyújtotta kézcsókra a kezét. – Már azt hittem, itteni. Nem bírom, ha az itteniek nem beszélnek a nyelvünket.
- Értem – nézte végig a lány formás lábait Vagyóczky.
- Akkor lesz paróka?
- Már hogyan lenne! – vette le fejéről a szőke parókát a részlegvezető.
- Egy kicsit melírozott... de kiszedhetem belőle.
- Nem! Így is jó lesz.
- Hát akkor kösz! – lóbálta meg Vagyóczky a parókát.
- Ciao! – köszönt el a lány, s beletúrt göndör, fekete hajába.

A színház legnagyobb gondja mindig Vagyóczky elhelyezése volt; lakott ő az Olaszi templom vendégszobájában, az egyik katolikus templom sekrestyéjében – de legtöbbször a Fekete Sasban. A Fekete Sasban, ahol valaha Ady szállt meg; talán éppen abban a mérhetetlenül magas szobában, ahol Vagyóczky fekhelye is volt. A rendező ezért kultikus helynek tartotta a szállodát – de nem szerette. A cigányok miatt. Ott kártyáztak a kanyarodó lépcső alatt, amikor úgy estefelé Vagyóczky elindult fölfelé. Az egyik hangadó, a kövér, félszemű utána kiáltott:

- Girls?
- Vagyóczky vissza se fordult.
- Playing cards?
- No – állt meg Vagyóczky.
- Boys?

Vagyóczky eltűnt a fordulóban. A félszemű legyintett egyet, s folytatta a partit.

Az az igazság, hogy Vagyóczky jobban szerette azt a kis szobácskát, amit a város archívumában talált egy forró augusztusi este. A helyiség tényleg szobácska volt, pont olyan magányos embernek való, mint a rendező, ha nem rendezett. És hűvös volt, valamint ablaka a zöldre nézett. De a legfontosabb az egészben az volt, hogy a levéltár polcain ott sorakoztak a *Nagyváradi Napló* gondosan bekötött példányai. Ezzel pedig megoldódott Vagyóczky szabad óráinak is a kérdése. A rendező – ha tehette – az Ady-cikkeket forgatta, főleg a Szigligeti Ede Színházzal kapcsolatosakat. Egy délután egy szerfölött furcsa szösszenetre vagy inkább jóslatra akadt az egyik ezerkilencszázas évek elejéről datálódott évfolyam közepén, a Tiszántúl 1900. március 23-i számában. A váteszi cikk a patkányokról szólt. Köztudomású volt, hogy a színház miatt a város lebontatja a leendő alapok helyét elfoglaló üzletsort. A szerző szerint ezzel ezer és ezer patkányt szabadítanak a városra. Kérdés, hol találnak ezek új otthonra. Természetesen a Hellner és Felner által tervezett szín-

házban, ugyanis a két zseniális építész a nézőteret a színház falaiba épített, a nézőtér alatti csatornákban keringő levegő által kívánta – a tervek szerint – fűteni... Körülbelül itt tarthatott a rendező a cikkben, amikor egy hervadt, hamu borította, szivarszagú őszirózsa hullott a lapok közé. Vagyóczky hátrafordult – a Mester állt mögötte.

– A rózsámat! – nyújtotta ki sovány kezét. Vagyóczky remegve adta vissza a virágot, melyet a másik gyűrött kalapja mellé tűzött. Akárcsak a Szieszta szanatóriumban készült képen, nézett a nagy, meggyötört szemek közé a rendező. Ady belepillantott a szakmai nyelven kommentált, hírnek nevezett, rövid kis hasábockába. Megköszörülte a torkát, mint aki szomjas, majd megjegyezte:

– Ügyes. Írhattam volna én is. Az is lehet, hogy én írtam. Annyira evidens, hogy írhattam volna én is. Én voltam. Tudod, abban az időben úgy meghajtottak a szerkesztő urak, hogy azt se tudtam, költő vagyok-e, avagy publicista. Én írtam. Most már egészen biztosan emlékszem.

– Biztos?

– Mint a halál. Na, de hagyjuk azt most már. Morzsák Homérosz asztaláról! Hanem tudod, mit? Meghívnálak egy abszintra a Hungáriába, de még nem vagyok elég átlátszó. Ötven év múlva nappal is menni fog. Akkor már csak a hangomat fogják hallani.

Vagyóczky nem mert megszólalni. Ady nem is várt választ.

– Majd este! Találkozunk a színház előtt. Addig is: „Sóvárgom a nagy éjszakába, / Várom a barna felleget, / Multát a szívnek, fénynek, vágynak, / Beálltát a nagy éjszakának...” – S ezzel el is tűnt.

Vagyóczky már alkonyattól a színház előtt sétált fel s alá, miközben továbbgondolta a cikkben olvasottakat. Rendezői fantáziájában megelenedtek olyan előadások, amelyek közben dübörögtek a falak, s párosodáskor a zaj oly mértékűvé fokozódott, hogy félbe kellett szakítani az előadást, s a színidirektor bánatára vissza kellett adni a jegyek árát. Idáig jutott Vagyóczky, amikor – ahogy ígérte – megjelent a Mester. Beinvitálta Vagyóczkyt a Hungáriába, majd rendelt négy abszintot. (Ebből hármat magának.) Vagyóczky kezében megremegett a pohár, mert látta, látta, hogyan folyik le a költő nyelvcsövén a kékes folyadék.

Amikor kiléptek az utcára, egy méretes patkány egy meghatározhatatlan színű parókat vonszolt végig a járdán.

– Ne félj – csapott a rendező hátára a költő –, a magyarokat már kiirtották.

Credo, 2019/3–4.